

Dr hab. Monika Podkowińska, prof. SGGW

Warszawa 16.11.2021

Kierownik Katedry Socjologii

Katedra Socjologii

Instytut Nauk Socjologicznych i Pedagogiki

Szkoła Główna Gospodarstwa Wiejskiego w Warszawie

RECENZJA PRACY DOKTORSKIEJ

**mgr Anny Podolak pt. *KRYZYSY EMOCJONALNE PRZYCZYNĄ DESTRUKCJI
UNIFIKACYJNEJ I PROKREACYJNEJ FUNKCJI MAŁŻEŃSTWA W ŚWIETLE
LITERATURY PRZEDMIOTU***

napisanej pod kierunkiem ks. prof. dr hab. Tadeusza Borutki

Zasadniczym zagadnieniem recenzowanej pracy jest kryzys rodziny, kryzys małżeństwa we współczesnej rzeczywistości społecznej. Autorka wskazuje na przyczyny i źródła owego kryzysu, przedstawiając czynniki utrudniające prawidłowe funkcjonowanie rodziny, źródła dysfunkcyjnego charakteru rodziny. Zwrócenie uwagi na wielość czynników utrudniających realizację podstawowych funkcji rodziny, małżeństwa, które zarysowane zostały w recenzowanej pracy, stanowi niewątpliwie ważny głos w sferze rozważań naukowych, stanowiąc przyczynek do dalszych, pogłębionych badań w tym temacie. Jak zauważa Autorka *Współczesny świat stawia rodzinę przed wieloma wyzwaniami, zmuszając do poszukiwania nowych sposobów radzenia sobie z nimi. Efekty tych zmian uwidaczniają się między innymi w rodzinnych systemach wartości, które w ostatnich latach uległy znaczącym przeobrażeniom.* /s. 12/ Owe przeobrażenia w sferze wartości, zmiany widoczne w sferze funkcjonowania rodzin we współczesnym świecie wpisują się w rozważania prowadzone na gruncie socjologii rodziny. Praca nie tylko wpisuje się w nurt socjologii rodziny, ale również socjologii religii. Widoczne w poszczególnych częściach pracy, a zwłaszcza w rozdziale ostatnim odniesienia do wizji rodziny i małżeństwa w kontekście nauczania Kościoła oraz wskazanie na Kościół jako instytucję służącą wsparciem i pomocą dla rodzin i małżeństw pogrążonych w kryzysie wpisują się w sferę dociekań socjologii religii.

Recenzowana praca składa się z pięciu rozdziałów, wstępu i zakończenia. W rozdziale pierwszym pt. *NAJCZĘSTSZE PRZYCZYNY ZABURZEŃ EMOCJONALNYCH W ŻYCIU WSPÓŁCZESNEGO CZŁOWIEKA*, Autorka zwróciła uwagę na wiele ważnych problemów i wyzwań przed jakimi staje współczesna rodzina. Przedstawiona została definicja rodziny oraz jej cechy, a także źródła problemów rodzinnych. Jak zauważa Autorka *współczesne rodziny podlegają obecnie głębokim i dynamicznym przemianom kulturowym i społecznym. Tworzą one nowe wzorce postępowania, powodując przy tym wiele trudności, z którymi mierzą się do dzisiejszego dnia małżeństwa (w tym chrześcijańskie)*. Z tej perspektywy zwrócenie uwagi na rodzinę w kryzysie i jej cechy oraz problemy ją dotykające wymaga podkreślenia. W rozdziale tym zarysowana została również problematyka odnosząca się do konfliktów rodzinnych i małżeńskich w kontekście wybranych przyczyn i źródeł nieporozumień, sporów rodzinnych i kłótni. Mnogość poruszanych w rozdziale pierwszym wątków można potraktować jako punkt wyjścia do wyodrębnienia w strukturze tej części pracy podrozdziałów, których treść oscylowałaby właśnie wokół kryzysu małżeństwa, konfliktów rodzinnych.

W rozdziale drugim *AKTUALNA PRESJA CYWILIZACYJNA NA EMOCJONALNY KSZTAŁT ŻYCIA RODZINNEGO* Autorka podkreślając rolę rodziny w życiu społecznym odnosi się kolejny raz do jej różnorodnych definicji i funkcji. Różnorodność ujęć definicyjnych rodziny w kontekście prezentowanego tematu wpisuje się w nurt rozważań oscylujących wokół tematu pracy. Można w tym miejscu zastanowić się nad szczegółowym omówieniem funkcji małżeństwa, które znalazły swój wyraz w tytule recenzowanej pracy. Autorka zwraca również uwagę na wybrane przyczyny kryzysu współczesnej rodziny, omawiając negatywne skutki cywilizacyjnego postępu, konsumpcyjnego stylu życia oraz stresu. Wartym zaznaczenia pozostaje fakt, iż obok pozytywnych stron postępu, rozwoju technologii i nauki, zwrócono w pracy uwagę na negatywne strony jakie niesie ze sobą postęp, zmiana, technologia.

W rozdziale trzecim *WPLYW KRYZYSÓW EMOCJONALNYCH NA ZABURZENIE UNIFIKACYJNEJ FUNKCJI RODZINY* Autorka zwraca uwagę na empatię, komunikację rodzinną, wychowanie w rodzinie, cechy rodziny dysfunkcyjnej w kontekście agresji.

W rozdziale czwartym *ZABURZENIA EMOCJONALNE I ICH KONSEKWENCJE PROKREACYJNE* Autorka zwraca uwagę na niedojrzałość emocjonalną członków rodziny, ich inteligencję emocjonalną, wychowanie dzieci w rodzinie. We wstępie do tego rozdziału kolejny raz przedstawiono funkcje rodziny.

Rozdział piąty – ostatni *POMOC KOŚCIOŁA I PAŃSTWA W PRZEZWYCIĘŻANIU KRYZYSÓW EMOCJONALNYCH W RODZINIE* odnosi się do instytucjonalnej formy pomocy rodzinom. W części pierwszej tego rozdziału Autorka odnosi się do wychowawczej funkcji

rodziny, zadań rodziców, wychowywania dzieci w duchu nauczania Kościoła Katolickiego, następnie przykładowych form wsparcia rodzin przez Kościół oraz Państwo.

Aprobując całość przemyśleń Autorki pragnę zwrócić uwagę na kilka kwestii, które warto rozważyć w kontekście przyjęcia recenzowanej pracy do druku:

- warto uporządkować rozważania, w taki sposób aby refleksja dotycząca konkretnych problemów nie była powtarzana w kolejnych rozdziałach i tym samym w pełni odpowiadała tytułom punktów

- we wstępie Autorka odnosi się w swych rozważaniach do kryzysu. Można zastanowić się nad poszerzeniem rozważań dotyczących kryzysu lub wyodrębnieniem dodatkowego punktu dotyczącego socjologicznego ujęcia kryzysu

- warto w kontekście rozważań oscylujących wokół socjologii rodziny i socjologii religii przedstawić prezentowane przez Autorkę różne podejścia do rodziny, małżeństwa, problemów rodzinnych, związków partnerskich bez ich wartościowania

- warto dopracować stronę językową pracy, gdyż możemy w niej znaleźć drobne niedociągnięcia językowe np. pojedynczej jednostki, rozwód własny, nasza choroba s. 11; brak rozmowy z drugą połówką s. 13, dotyczył będzie s.15 ; katastrofalna sytuacja materialna s. 34; Po raz kolejny widać jak na dłoni, s. 68; Patrząc na to, co robimy przyrodzie, widzimy jaką krzywdę wyrządzamy sami sobie s.68; zauważa się to u pań, u których poczucie wartości ...s. 131; włączyć w komputerze kamerkę s.80; Niektóre, bardziej „rozgarnięte” dzieci potrafią poszukać pomocy w Internecie s. 189

- warto aby niektóre tezy stawiane przez Autorkę zostały poparte konkretnymi danymi, na przykład Autorka pisze:

a) *Aktualnie ludzie zamiast korzystać z rozwoju nauki i techniki w sposób humanitarny, pozwalają różnym grupom, aby nimi manipulowały i wykorzystywały w celach ekonomicznych, hedonistycznych i konformistycznych, przyczyniając się w tym momencie do nieprawidłowego ukierunkowania osiągnięć naukowo-technicznych. /s. 76/ Należy zatem zadać pytanie czy współczesny uczonec, naukowiec, badacz, analityk życia społecznego nie wykorzystuje nauki, techniki, nowych rozwiązań naukowych w sposób – jak to nazwała Autorka – „humanitarny” i służący propagowaniu wiedzy i nauki, sprzyjający rozwojowi społecznemu czy przeciwdziałaniu wkluczeniom społecznym?*

b) *w niniejszej pracy dowiedziono m.in. że najczęstszą przyczyną kryzysów emocjonalnych w rodzinie jest brak zrozumienia, empatii dla drugiego człowiekaNależy*

zauważyć, iż w pracy wskazano, opisano i scharakteryzowano przyczyny kryzysów, konfliktów i problemów rodzinnych. Trudno jednakże mówić – biorąc pod uwagę teoretyczny wymiar pracy o udowodnieniu tego, które z owych przyczyn są najczęstszymi źródłami problemów rodzinnych w Polsce.

- warto zastanowić się czy w tytule nie powinno odnieść się do rodziny, nie zaś do małżeństwa. Należy bowiem wziąć pod uwagę rozważania podjęte przez Autorkę chociażby w rozdziale czwartym, w którym przede wszystkim odniesiono się do rodziców i wychowania dzieci oraz błędów w sferze wychowania.

Dobór źródeł jest poprawny. Zgromadzona i wykorzystana literatura została przedstawiona na stronach 193-210. Należy podkreślić, iż Autorka wykorzystwała obszerne źródła-zarówno pozycje krajowe jak i zagraniczne. Warto byłoby jednakże, aby niektóre tezy prezentowane przez Autorkę zostały odniesione do statystyk, badań i analiz naukowych. Dla przykładu Autorka pisze: *Rozpoczynając życie małżeńskie zazwyczaj małżonkowie już pracują lub kończą studia i marzą o karierze.* Warto byłoby poprzeć niniejszą tezę konkretnymi danymi. Pozostaje bowiem pytanie na jakiej podstawie został sformułowany niniejszy wniosek.

Podkreślić należy jednocześnie, iż podjęte dociekania naukowe i przedstawione rozmyślenia odnoszą się do aktualnych i bieżących problemów z jakimi „zderzają się” obecnie badacze w kontekście rozważań naukowych odnoszących się do socjologii rodziny. Szerokie i wielowątkowe oraz wielopłaszczyznowe zarysowanie problematyki kryzysu w rodzinie i małżeństwie w kontekście przemian współczesnej rzeczywistości zasługuje na uwypuklenie.

Korzystając z przywileju recenzenta pozwalam sobie postawić kilka pytań:

- 1) W punkcie 1.1. Autorka pisze: *Jak można zauważyć, rodzina w ostatnim czasie straciła wiele na swojej wyrazistości.* Co oznacza zdaniem Autorki brak „wyrazistości” rodziny? W ostatnim czasie czyli o jaki okres Autorce chodzi, dekada, wiek?
- 2) W dalszej części punktu 1.1. Autorka nawiązuje do miłości, pisząc: *Miłość oznacza przeżywanie emocji w stosunku do partnera, a w sytuacji zobowiązań chodzi o wiążącą decyzję o pozostaniu ze sobą.* Jak definiowana jest miłość w naukach społecznych i jakie mamy jej rodzaje?
- 3) Autorka odnosi się już w tytule pracy do funkcji małżeństwa, jednakże w pracy brakuje szerokiego i dogłębnego scharakteryzowania owych funkcji. Jakże zatem funkcje małżeństwa i rodziny może Autorka wymienić i opisać.

4) Autorka pisze: *postęp przemienia świat, ale także sprawia, że ludzie stają się bezwolnymi ofiarami nadmiaru wiedzy, nadmiaru poznania. Stają się bezsilni wobec mechanizmu dziejów.*/s.68/ W tym kontekście proszę o wyjaśnienie terminu „bezwolne ofiary nadmiaru wiedzy, nadmiaru poznania”. W jakim sensie człowiek we współczesnym świecie staje się ofiarą nadmiaru informacji i wiedzy?

5) Autorka pisze: *Warto się zatem zastanowić, czy rozwój cywilizacji rzeczywiście jest szansą dla człowieka, czy też zagrożeniem dla niego.* Jakie jest zdanie Autorki w tej kwestii, czy rozwój cywilizacji to szansa czy zagrożenie?

W podsumowaniu pragnę podkreślić, iż recenzowana praca, przedstawione rozważania Autorki, analiza i prezentowane wnioski mają charakter interdyscyplinarny. Ich waga widoczna jest w wielowątkowym charakterze opisywanych problemów, które z perspektywy współczesnych przeobrażeń życia społecznego zasługują na podkreślenie.

W tym kontekście recenzowaną pracę oceniam pozytywnie i stwierdzam, iż spełnia ona wymogi stawiane rozprawom doktorskim. Wnioskuje o dopuszczenie Autorki mgr Anny Podolak do dalszych etapów postępowania w sprawie nadania stopnia doktora.

KIEROWNIK KATEDRY

/ Dr hab. Monika Podkowińska, prof. SGGW /

Dr hab. Monika Podkowińska, prof. SGGW